

არქიმანდრიტი მიქაელ (ზაზა) ეჯიბიშვილი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი, პეტრაკის მონასტრის არქიმანდრიტი, საბერძნეთის ეკლესია

ზოგიერთი მოსაზრება საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის კონსტიტუციურ შეთანხმებასთან დაკავშირებით

კონსტიტუციური შეთანხმება ანუ კონკორდატი, არის შიდა-სახელმწიფოებრივი ნორმატიული ხელშეკრულება სახელმწიფოსა და ეკლესიას, ან რომელიმე რელიგიურ კონფესიას შორის, რომელსაც ერთის მხრივ ხელს აწერს ქვეყნის მეთაური, ხოლო მეორე მხრივ ეკლესიის ან რელიგიური ორგანიზაციის ხელმძღვანელი. კონსტიტუციური შეთანხმება განსაზღვრავს ხელმომწერი რელიგიური ორგანიზაციების სამართლებრივ მდგომარეობას, მათ იურიდიულ სტატუსს და ურთიერთობას სახელმწიფოსთან. კონკორდატი არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს ქვეყნის მთავარ კანონს – კონსტიტუციას და აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა სხვა ნორმატიული აქტის მიმართ [9].

ჩვენ მიერ განსახილველი კონსტიტუციური შეთანხმება საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის ქართულ, როგორც სახელმწიფოებრივ, ისე საეკლესიო სინამდვილეში პირველი შემთხვევა გახლავთ. ამ შეთანხმებამდე საქართველოს მოქალაქეთა რელიგიურ უფლებებს, ასევე მართლმადიდებელი ეკლესიის სტატუსსა და მის ურთიერთობას სახელმწიფოსთან, მხოლოდ ქვეყნის უმაღლესი კანონი – კონსტიტუცია განსაზღვრავდა.

ჯერ კიდევ საბჭოთა რეჟიმის დამყარებამდე, სამწლიანი დემოუკიდებლობის პირობებში, მიღებულ იქნა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის 1921 წლის კონსტიტუცია, რომელიც თავისი შინაარსით დღევანდელ ამერიკულ მოდელს უახლოვდება. ქვეყნის უპირატესი რელიგია ყველა დანარჩენ რელიგიასთან ერ-

თად ერთ სიბრტყეში განიხილება ყოველგვარი უპირატესობისა და აღმატებულობის გარეშე. კერძოდ კი, ამ კონსტიტუციის XVI თავში, რომელიც სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის ურთიერთობას განსაზღვრავს, ცალსახადაა განმარტებული, რომ სახელმწიფო და ეკლესია განცალკევებულნი და დამოუკიდებელნი არიან (მუხლი 142). 143-ე მუხლის მიხედვით კი „არც ერთ სარწმუნოებას არა აქვს უპირატესობა“. მდგომარეობას ამავე კონსტიტუციის 144-ე მუხლი კიდევ უფრო ამძაფრებს, რადგანაც „ხარჯის გაღება სახელმწიფო ხაზინიდან და ადგილობრივი თვითმართველობათა თანხიდან სარწმუნოებრივ საქმეთა საჭიროებისათვის აკრძალულია“. [5, 17] ქართული სინამდვილისთვის, თანაც დამოუკიდებლობის პირობებში, სახელმწიფოს მხრიდან მსგავსი შეხედულებები და მოქმედებები, თითქოსდა უჩვეულოც კი იყო, რადგან XX საუკუნის დამდეგამდე სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის ჰარმონიული დამოკიდებულება (1811-1917 წწ. გამოკლებით, როდესაც საქართველომ სახელმწიფოებრიობა, ხოლო ეკლესიამ ავტოკეფალია არაკანონიკურად დაკარგეს) დიდი ხნის გამყარებული ფენომენი გახლდათ. სავარაუდოა, რომ ევროპული სახელმწიფოს მშენებლობის საქმეში ეკლესია ერთგვარ კონსერვატულ ინტიტუტად მიიჩნეოდა, რომელიც სრულად თუ არა, ნაწილობრივ მაინც ამუხრუჭებდა საქართველოს ევროპულ ქვეყანად ჩამოყალიბებას. ამიტომაც სახელმწიფო სრულიად გაემიჯნა საქართველოს ეკლესიას: „მას ჩამოერთვა მიწები, სათიბები, წისქვილები, ვენახები, საეკლესიო სასწავლებლები. საქართველოს სამოციქულო ეკლესია გაუთანაბრეს ქვეყანაში მოქმედ სხვა რელიგიურ კონფესიებს. მთავრობა ურწუმუნო იყო და საქართველოს ეკლესია მას არ აინტერესებდა“ [4, 30-31].

თუმცა აღნიშნული მდგომარეობა დიდხანს არ გაგრძელებულა და საბჭოთა რეჟიმის დამყარების შემდეგ, მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა კავშირის ყველა კონსტიტუცია და მათ შორის საქართველოს სსრ 1922, 1927, 1937 და 1978 წლების კონსტიტუციები მოქალაქეთა სინდისის თავისუფლებას აღიარებდნენ, ეკლესიის შევიწროვება უკვე ნათლად გამოხატული და თვალსაჩინო გახდა. კონსტიტუციები ერთმანეთისაგან თითქმის არ განსხვავდებოდნენ და ქვეყნის მხოლოდ ქალაქებზე არსებულ უმაღლეს კანონს წარმოადგენდნენ. დიდი ძალაუფლება ისევ კომუნისტური პარტიისა და მისი მესვეურების ხელში იყო [2, 64]. მდგომარეობას მხოლოდ პრაქტიკული მხარე როდი ამწვავებდა: უმაღლეს დონეზე იქნა აყვანილი ათეისტური პროპაგანდა, რომელმაც თავის მხრივ მრავა-

ლი მომხრე ჰპოვა საბჭოთა მოქალაქეთა შორის, რომლებიც ანტი-ეკლესიური გამოსვლებისა და ათეისტური მოღვაწეობის გამო, საზოგადოების დანინაურებულ ფენებსაც კი წარმოადგენდნენ.

საქართველოს საბჭოთა რესპუბლიკის 1978 წ. კონსტიტუციის 50-ე მუხლის მიხედვით: „საქართველოს მოქალაქეებს გარანტირებული აქვთ სინდისის თავისუფლება, ანუ უფლება აღიარებდნენ ნებისმიერ რელიგიას ან არ აღიარებდნენ არავითარ რელიგიას. ასრულებდნენ სარელიგიო რიტუალებს, ან ეწეოდნენ ათეისტურ პროპაგანდას. რელიგიურ რწმენასთან დაკავშირებით შუღლისა და სიძულვილის გაღვივება აკრძალულია“[5,17]. მსგავსი შინაარსის გახლდათ 1977 წლის საბჭოთა კავშირის კონსტიტუციაც, რომელიც საბჭოთა საქართველოს 1978 წ. კონსტიტუციის დედანს წარმოადგენდა და რომლის შესახებაც ასე აღფრთოვანებით საუბრობდა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრე, ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია, კათოლიკოს-პატრიარქის დავით V-ის დაკრძალვის დღეს 1977 წლის 15 ნოემბერს: „....დღეს ჩვენ არ შეგვიძლია არ ვახსენოთ სხვა დიდი მოვლენა,-ერთსულოვანი მონონება და მიღება საბჭოთა კავშირის ახალი კონსტიტუციისა, სადაც შესანიშნავადაა გათვალისწინებული როგორც სულიერი, ისე მატერიალური მოთხოვნილება ადამიანის. ჩვენი ეკლესია მიესალმება ამ დიდ ქარტიას, რადგან მისი ნამდვილი შემოქმედია ჩვენი საბჭოთა ხალხი“[7, 8]. თუმცა სინდისის თავისუფლების მიღმა, რომელიც რწმენის აღმსარებლობის თავისუფლებასაც გულისხმობდა, ხელისუფლების მხრიდან მიმდინარეობდა ნამდვილი ტერორი ქრისტიანული სარწმუნოების, როგორც „მავნე გადმონაშთის“ წინააღმდეგ.

დამოუკიდებელი საქართველოს პირობებში საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ურთიერთობა სახელმწიფოსთან 1995 წლის კონსტიტუციით დარეგულირდა. კერძოდ კი, ამ კონსტიტუციის მე-9 მუხლი რწმენისა და აღმსარებლობის სრულ თავისუფლებასთან ერთად, „აღიარებს საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებულ როლს საქართველოს ისტორიაში და მის დამოუკიდებლობას სახელმწიფოსგან“. 2001 წლის 30 მარტს კონსტიტუციის ამ მუხლს დაემატა მე-2 პუნქტი, სადაც ხაზი გაესვა იმ გარემოებას, რომ ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის ურთიერთობა კონსტიტუციური შეთანხმების საფუძველზე დარეგულირდებოდა[5, 18].

კონსტიტუციური შეთანხმება საქართველოს სახელმწიფოსა

და საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიას შორის საბოლოოდ 2002 წ. 14 ოქტომბერს მცხეთის სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში გაფორმდა, რომელსაც ხელი მოაწერეს საქართველოს მაშინდელმა პრეზიდენტმა ედუარდ შევარდნაძემ და კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II-მ.

შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II-მ პირადი ურთიერთობები სახელმწიფოს მეთაურთან საკმაოდ დიპლომატიურად გამოიყენა ეკლესიის სასარგებლოდ. წლების განმავლობაში, როდესაც ე. შევარდნაძე 1972 წლიდან საქართველოს საბჭოთა რესპუბლიკის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი, შემდეგ სსრკ საგარეო საქმეთა მინისტრი, ხოლო კარიერის დასასრულს დამოუკიდებელი საქართველოს პრეზიდენტი გახლდათ 2003 წლის „ვარდების რევოლუციამდე“, კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II საქართველოს ეკლესიის საგარეო განყოფილების თავმჯდომარე, 1977 წლის 25 დეკემბრიდან კი საქართველოს ეკლესიის მეთაურია. ამ 30-წლიანი ურთიერთობის პირობებში, რომელიც ამ ორი პიროვნების ნათელ-მირონობით დასრულდა, ორ სხვადასხვა სისტემას შორის მჭიდრო, ერთმანეთისადმი სიმპატიით განწყობილი ურთიერთობა ჩამოყალიბდა. პატრიარქის უდიდესმა ავტორიტეტმა ქართულ საზოგადოებაში ყველა ის ბარიერი გადალახა, რომლებიც შესაძლოა ეკლესიას დახვედროდა ჩვენს მიერ განსახილველი კონსტიტუციური შეთანხმების მიღების პროცესში, რასაც თავის მხრივ ეკლესიის მეთაურის ნათლულისა და საქართველოს პრეზიდენტის ედუარდ-გიორგი შევარდნაძის კეთილი ნებაც დაემატა.

კონსტიტუციური შეთანხმება შედგა, 2002 წლის 14 ოქტომბერს მას ოფიციალურად მოეწერა ხელი. იმავე წლის 17 ოქტომბერს საქართველოს ეკლესიის წმინდა სინოდმა და 22 ოქტომბერს კი საქართველოს პარლამენტმა დაამტკიცა. ერთი შეხედვით, თითქოს ამ კონკორდატის ზოგიერთი მუხლი აღმოჩნდა მთავარი, რათა საქართველოს ეკლესიას ის ძირითადი საკითხები მოეგვარებინა სახელმწიფოსთან, რომლებიც მას წლების განმავლობაში აწუხებდა. ვინაიდან შევარდნაძის მმართველობა დასასრულს უახლოვდებოდა, საქართველოს საპატრიარქომ დრო მოიგო და სახელმწიფოსთან ურთიერთობის ყველა ბერკეტი გამოიყენა, რათა კონსტიტუციური შეთანხმება რაც შეიძლება მალე ყოფილიყო მიღებული, რადგანაც მომავალი, ახალი ხელისუფლების პირობებში სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის კონსტიტუციური შეთანხმების

მსგავსი ფორმის მიღების არანაირი გარანტია არ არსებობდა. ამ აზრის მართებულობას ჩვენთვის ის გარემოებანი ადასტურებენ, რომ კონკორდატის გარკვეული მუხლები დღესაც არ მოქმედებენ და აქცენტი შეთანხმების იმ ნაწილზეა გადატანილი, რომელიც უფრო მეტად სარგებლის მომტანია დანარჩენ მუხლებთან შედარებით.

შეძლებისდაგვარად ვეცდებით განვიხილოთ 2002 წლის 14 ოქტომბრის კონსტიტუციური შეთანხმების ის მუხლები, რომლებიც ჩვენი აზრით გარკვეულ ხარვეზებს შეიცავენ და, ამასთანავე, რეალურად არ მოქმედებენ:

მუხლი 1 პარ.4 – „ეკლესიას სპეციალური უფლებამოსილების გარეშე წარმოადგენენ: საეკლესიო კრება, საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, წმინდა სინოდი და საქართველოს საპატრიარქო (ქორეპისკოპოსისა და მდივნის სახით)“ [1, 189].

აღნიშნულ პარაგრაფში ტერმინი „ქორეპისკოპოსი“ , ჩვენი აზრით, ეკლესიის სახელმწიფოსთან ურთიერთობისათვის შეუსაბამოა, ვინაიდან ქორეპისკოპოსი, ასეთის არსებობის შემთხვევაში , ეკლესიის მეთაურს ეპარქიაში არსებული სოციალური თუ სხვა ხასიათის საკითხების მოგვარებაში ეხმარება. ვფიქრობთ, გაცილებით სწორი იქნებოდა მხოლოდ კათოლიკოს-პატრიარქის მდივნით იყოს ეკლესია წარმოდგენილი ქორეპისკოპოსის გარეშე. ხოლო ამ უკანასკნელის ადგილზე – წმინდა სინოდის ან კათოლიკოს-პატრიარქის ნდობით აღჭურვილი პირი.

კათოლიკოს-პატრიარქის მდივანი რომ აღმატებული თანამდებობაა საქართველოს საპატრიარქოში, ამას ჩვენს მიერ განსახილველი კონკორდატიც ადასტურებს. ხოლო თუ რა ნოდება ან თანამდებობაა „პროტოპრესვიტერი“ საქართველოს ეკლესიაში, რომლის შესახებაც წინა თავში ვისაუბრეთ, ჩვენთვის გაუგებარია. პროტოპრესვიტერი რომ ადგილობრივი მართლმადიდებელი ეკლესიის პირველი მღვდელი იყოს, მაშინ საქართველოს საპატრიარქო სახელმწიფოსთან არა კათოლიკოს-პატრიარქის მდივნის, არამედ პროტოპრესვიტერით იქნებოდა წარმოდგენილი.

მუხლი 3 – „სახელმწიფო აღიარებს ეკლესიის მიერ შესრულებულ ჯვრისწერას კანონმდებლობით დადგენილი წესით. სამართლებრივ ურთიერთობებში გამოიყენება ქორწინების სახელმწიფო რეგისტრაციის მონაცემები“ [1, 190].

მართლმადიდებელი ეკლესიის მიერ აღსრულებული ჯვრისწერის ანუ ქორწინების საიდუმლოს აღიარება სახელმწიფოს მიერ

მრავალი ქრისტიანული ქვეყნის დიდი ხნის სინამდვილეს წარმოადგენს. ისეთ ქვეყნებში, როგორებიცაა: საბერძნეთი, კვიპროსი, ალბანეთი, მსოფლიო საპატრიარქოს იურისდიქციაში არსებული ქვეყნები, ადამიანს თავისუფალი არჩევანის საშუალება ეძლევა. მას შეუძლია ჯვარი დაიწეროს ეკლესიაში ან ქორწინების სამოქალაქო რეგისტრაცია მოახდინოს. ქორწინების ორივე ფორმა აღიარებულია ზემოაღნიშნული ქვეყნების მიერ. გამონაკლისს წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ რელიგიურ ქორწინებას სახელმწიფო რეგისტრაცია ესაჭიროება. არა ქორწინების რეგისტრაცია, არამედ ეკლესიის ან სახელმწიფოს მიერ აღიარებული რელიგიური კონფესიების მიერ გაცემული ქორწინების მოწმობის რეგისტრაცია.

2002 წლის 14 ოქტომბრის კონკორდატის მე-3 მუხლი სწორედ საეკლესიო ქორწინების ზემოაღნიშნული სახით აღიარებას გულისხმობს, თუმცა შეთანხმების ეს მუხლი სამუხაროდ ჯერ არ მოქმედებს. რატომ გაურბის საქართველოს საპატრიარქო ქორწინების სახელმწიფო რეგისტრაციის აღიარებას, ჩვენთვის უცნობია. ტრადიციულ ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოშიც, ადამიანთა უმრავლესობა რელიგიური ქორწინების მომხრეა. თუკი საპატრიარქო რელიგიური ქორწინებისას სახელმწიფოს მხრიდან გარკვეულ საშიშროებას ხედავს, ან თვლის რომ სახელმწიფო ეკლესიაზე კონტროლს გააძლიერებს, ეს ჩვენი აზრით არ წარმოადგენს საკმარის არგუმენტს კონკორდატის ამ მუხლის მოქმედების შეყოვნებისათვის. ეკლესია, სახელმწიფოს გვერდის ავლით, ვერასოდეს შეძლებს საეკლესიო ქორწინების ოფიციალურად აღიარებას, რადგანაც იგი თავად არ ფლობს არანაირ სარეგისტრაციო თუ სტატისტიკურ მონაცემებს. ჯვრისწერის შემთხვევაში, ეკლესიამ არ იცის რიგით რომელი ქორწინებაა რომელსაც აღასრულებს, ხომ არ იმყოფება პირი, რომელიც ჯვარს იწერს იმავდროულად სხვა საეკლესიო თუ სამოქალაქო ქორწინებაში, განხორციელდა თუ არა ე.წ. „გვირგვინის ახსნა“ ანუ კურთხევა მეორედ ქორწინებაზე, წინა ქორწინება საეკლესიო იყო თუ სამოქალაქო. ჩვენს მიერ ჩამოთვლილი გარემოებები ხშირად ხდება მთელი რიგი პრობლემების წინაპირობანი ადამიანთა ყოველდღიურ ცხოვრებაში: მემკვიდრეობის, მეურვეობის, ალიმენტის გადახდის და სხვათა სახით. ამიტომაც კონკორდატის ამ მუხლის სრულყოფილად ამოქმედებისათვის მიგვაჩნია, რომ საეკლესიო ქორწინების შემთხვევაში, ეკლესიამ საეკლესიო ქორწინების სახელმწიფო რეგისტრაციის მონაცემები უნდა მოითხოვოს და ისე აღასრულოს მისი წმინდა საეკლესიო საიდუმლო. ხოლო ეკლესიის მიერ

გაცემულმა ჯვრისნერის დამადასტურებელმა მონმობამ სავალდებულოდ უნდა გაიაროს სახელმწიფო რეგისტრაცია, რათა სახელმწიფოს ამა თუ იმ პიროვნების შესახებ სრული მონაცემები ჰქონდეს, რაც თავიდან აარიდებს გაუგებრობებს როგორც სახელმწიფოს, ისე ეკლესიას და ქვეყნის მოქალაქეებს.

მუხლი 4, პარაგრაფი 2 – „სახელმწიფო ეკლესიასთან შეთანხმებით უზრუნველყოფს სამხედრო-საჯარისო ფორმირებებში, საპატიმროებსა და თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში მოძღვრის ინსტიტუტის შექმნას და ამასთან დაკავშირებით შესაბამისი სამართლებრივი აქტების მიღებას“ [1, 190].

ისევე როგორც ყველა განვითარებად თუ განვითარებულ ქვეყანაში, საქართველოშიც დიდი ხანია დგას საკითხი დახურული ტიპის დაწესებულებებში, როგორებიცაა: სამხედრო ნაწილები, საპატიმროები და თავისუფლების აღკვეთის სხვა ადგილები, მოძღვრის ინსტიტუტის შექმნის შესახებ. გარკვეული სახით, ოღონდ არა ორგანიზებული ფორმით, ზოგიერთი სასულიერო პირი, პატიმრობაში მყოფი პირის ოჯახის წევრების თხოვნით, საპატრიარქოდან გაცემული წერილობითი ნებართვის საფუძველზე, რომელიც უმრავლეს შემთხვევაში ერთჯერადია, ეწევა მსჯავრდებულთა რელიგიური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას. მსგავს ურთიერთობას ეკლესიასა და სახელმწიფოს დაქვემდებარებაში მყოფ ორგანიზაციებს შორის ჩამოყალიბებული, ორგანიზებული სახე არ აქვს. არა მხოლოდ სასჯელალსრულების დაწესებულებებში, არამედ სამხედრო-საჯარისო ფორმირებებშიც სასულიერო პირები ძირითადად იმ შემთხვევაში მოღვაწეობენ, როდესაც ქვეყნის შეიარაღებული ძალების ქვედანაყოფები საზღვარგარეთ რომელიმე კონფლიქტურ რეგიონში მიემგზავრებიან, რომლებსაც აუცილებლად მიჰყვება სასულიერო პირი. საკითხის მოუგვარებლობას ფინანსური საკითხიც ახლავს თან. დახურული ტიპის დაწესებულებებში სასულიერო პირი საპატრიარქოს ან რომელიმე სამინისტროს მიერ უნდა ფინანსდებოდეს, ვინაიდან მოძღვრის მოღვაწეობა არასამრევლო ტაძარში მიმდინარეობს და მას სხვა რაიმე სახის შემოსავალი არ გააჩნია. თუმცა დაფინანსება არა მხოლოდ საქართველოს საპატრიარქოს მღვდელმსახურებისთვის უნდა არსებობდეს, მიუხედავად მისი დომინანტობისა და კონსტიტუციის გარანტირებული მდგომარეობისა სხვა რელიგიებთან და კონფესიებთან შედარებით, არამედ სახელმწიფოს მიერ აღიარებული ნებისმიერი

რელიგიისა თუ რელიგიური მიმდინარეობების წარმომადგენლებისთვისაც, რომლებიც მათ რიგებში განევრიანებული საქართველოს მოქალაქეების სულიერ-რელიგიურ მხარეს მოაწესრიგებენ ქვეყანაში არსებული კანონმდებლობის შესაბამისად[3, 6].

მუხლი 7, პარ. 1 „სახელმწიფო ეკლესიის საკუთრებად ცნობს საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე არსებულ მართლმადიდებლურ ტაძრებს, მონასტრებს (მოქმედს და არამოქმედს), მათ ნანგრევებს, აგრეთვე მიწის ნაკვეთებს, რომლებზეც ისინია განლაგებული [1, 191].

კონკორდატის აღნიშნული მუხლი, რომელიც მხოლოდ საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიას ეხება, გარკვეულწილად ლახავს სხვა რელიგიებისა და კონფესიების უფლებას საკუთრებაში ჰქონდეთ სამლოცველო სახლები და სხვა სახის რელიგიური შენობა-ნაგებობები, ასევე მიწის ნაკვეთები, რომლებზეც ეს ნაგებობებია განლაგებული. ერთი შეხედვით, პრივილეგიის მინიჭება ქვეყნის უპირატესი რელიგიისათვის, თითქოს არ უნდა იყოს უარყოფითად შეფასებული, მაგრამ ჩვენი აზრით, სხვა აღმსარებლობებისთვის გარკვეული შეღავათების მინიჭება, თუნდაც არა კონსტიტუციური შეთანხმების დონეზე, საქართველოს მოქალაქეთა თანაბარუფლებიანობის, კანონის წინაშე თანასწორობის ერთგვარი გამოხატულება იქნებოდა. საუბარია საქართველოში მოქმედ ძირითად რელიგიებსა და კონფესიებზე, რომლებიც აღიარებულნი არიან სახელმწიფოს მიერ და არ წარმოადგენენ ანტისახელმწიფოებრივ და ანტიკონსტიტუციურ რელიგიურ ორგანიზაციებს.

კონკორდატის ამ მუხლში საუბარი არაა საერთოდ იმ მიწის ნაკვეთების შესახებ, რომლებზეც სხვადასხვა სახის სამუშაოების ჩატარების, არქეოლოგიური გათხრების ან ბუნებრივი კატაკლიზმების შედეგად რაიმე სახის მართლმადიდებელი ეკლესიის ნაშთები აღმოჩნდება, ხოლო ეს ნაკვეთები კერძო პირის მფლობელობაში იქნება. კონსტიტუციური შეთანხმება ნათლად ბრძანებს, რომ ეს ნანგრევები ან ნაშთები საქართველოს ეკლესიის საკუთრებაა, ხოლო მიწის ნაკვეთი იმავდროულად შესაძლებელია რომელიმე კერძო პირის საკუთრება იყოს. სამართლიანი იქნებოდა, კონკორდატის ამ მუხლს ჰქონოდა შემდეგი სახის დამატება: „მართლმადიდებელი ეკლესიის ან რაიმე საეკლესიო ნაგებობის ნაშთის აღმოჩენის შემთხვევაში, რომლებიც განლაგებულნი იქნებიან კერძო პი-

რის საკუთრებაში არსებულ მიწის ნაკვეთზე, სახელმწიფო თავის თავზე იღებს აწარმოოს მოლაპარაკება მესაკუთრესთან ან გამოისყიდოს იგი კანონით დადგენილი ნორმების მიხედვით“, რაც თავიდან ააცილებდა გაუგებრობასა და დაპირისპირებას როგორც სახელმწიფოს, ისე საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას და მიწის ნაკვეთის მესაკუთრეს, რომლის კანონიერ მფლობელობაშიც იქნებოდა აღნიშნული მიწის ნაკვეთი.

უკვე აღვნიშნეთ, რომ საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ავტოკეფალური ეკლესიისაგან განსხვავებით, სხვა რელიგიები და კონფესიები ვერ სარგებლობენ მსგავსი პრიორიტეტებითა და შეღავათებით. თავისთავად ცხადია, რომ მართლმადიდებელი ეკლესია, რომელიც ქვეყნის უპირატესი რელიგიის წარმომადგენელია, რომლის წევრთა რაოდენობა საქართველოს მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობაა და რომლის ისტორიულ მნიშვნელობას 1995 წლის კონსტიტუციაც ადასტურებს [8, IX, 1], ვერ იქნება ჩაყენებული სხვა კონფესიებთან ერთად ერთ რიგში. თუმცა აქვე დგება საკითხი რელიგიური ორგანიზაციების ეკონომიკურ საქმიანობასთან დაკავშირებით. საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია რელიგიური საქმიანობის შემთხვევაში, როგორცაა: სანთლის, ხატის, საკმევლის და სხვ. დამზადება, მიწოდება და შემოწირულობა, გათავისუფლებულია გადასახადებისაგან [1, 6, 5], მაშინ როცა „სხვა რელიგიური ორგანიზაციები არ არიან გათავისუფლებულნი არანაირი გადასახადისაგან და ვალდებულნი არიან ყოველი წლის 15 ნოემბრამდე გადაიხადონ მიწის გადასახადი“ [3, 5]. ყველასთვის გასაგებია რომ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია საუკუნეთა განმავლობაში გვერდში ედგა სახელმწიფოს, იბრძოდა ქვეყნის ძლიერებისა და სულიერი სიმტკიცისათვის, რის გამოც საქართველოს ხელისუფლებამ ეს დიდებული ღვანლი მას არ დაუკარგა, მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ ისიც, რომ სხვა რელიგიების წარმომადგენლებიც საქართველოს რიგითი მოქალაქეები არიან განურჩევლად ეროვნებისა და აღმსარებლობისა, რომლებიც საკუთარი სარწმუნოების საქადაგებლად და ასაღორძინებლად სახელმწიფოსაგან გარკვეულ შეღავათებს მოითხოვენ.

ამრიგად, 2002 წლის 14 ოქტომბრის კონსტიტუციური შეთანხმება საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიას შორის, რომელიც 12 მუხლისაგან შედგება, ხაზს უსვამს საქართველოში საუკუნეთა განმავლობაში მოქმედი და მოღვაწე საქართველოს მარ-

თლმადიდებელი ეკლესიის ისტორიულ ღვანლს ქვეყნის წინაშე, რის გამოც მას მთელ რიგ შეღავათებს ანიჭებს. წარმოდგენილი კონკორდატი არ გახლავთ სიახლე მსოფლიო ეკლესიის ისტორიაში. მსგავსი შეთანხმებები მეტ-ნაკლები სახეცვლილებებით არსებობს ევროპისა და აზიის მთელ რიგ სახელმწიფოებში, მათ შორის არამართლმადიდებელ კონფესიებსა და სახელმწიფოებს შორისაც.

ჩვენ მიერ განხილული კონკორდატი, როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, ნაწილობრივ მოქმედი დოკუმენტია, რომელიც გარკვეული ნაწილიც უფუნქციოა დღემდე. ვთვლით, რომ კონსტიტუციური შეთანხმების დახვეწისა და სრულად ამოქმედების შემთხვევაში, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია უფრო მძლავრ ინსტიტუტად მოგვევლინებოდა, რომელსაც შესწევს ძალა თავად აკონტროლოს საკუთარ წიაღში ის საკითხები, რომლებიც ამ კონკორდანტით არის გათვალისწინებული.

არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ საქართველოში მართლმადიდებელი ეკლესიის გვერდით არსებობენ სხვა რელიგიები და კონფესიები, რომელთა მიმართ პატივისცემაც მრავალი საუკუნისა და მრავალი ათწლეულის განმავლობაში ჰქონდა ქართველ ერს, მიუხედავად სარწმუნოებრივი სხვაობისა. საქართველო არ არის თეოკრატიული სახელმწიფო, სადაც მხოლოდ ერთი რელიგია იქნება წარმოდგენილი. მართალია არსებობს უპირატესი, დომინანტი რელიგია, მაგრამ არავითარ შემთხვევაში განცალკევებული და გვერდით მდგომი. სწორედ ეს გახლავთ დემოკრატიული სახელმწიფო წყობის მთავარი პრინციპი, სადაც ყველას შეუძლია თანაცხოვრება ყოველგვარი დაძაბულობისა და დაპირისპირების გარეშე, რაც ერთმანეთისადმი პატივისცემითა და სიყვარულით მიიღწევა.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. თ. კეკელია, ე. გავაშელიშვილი, კ. ლადარია, ი. სულხანიშვილი, მართლმადიდებელი ეკლესიის როლი ქართული ნაციონალური იდენტობის ჩამოყალიბებაში, XX საუკუნის ბოლო-XXI საუკუნის დასაწყისი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2013.
2. კონსტიტუციური სამართლის სახელმძღვანელო, ავტორთა კოლექტივის ხელმძღვანელი და პასუხისმგებელი რედაქტორი ავთანდილ დემეტრაშვილი, თბილისი, 2005.

3. ნ. აშორდია, რელიგიურ უმცირესობათა უფლებები საქართველოში, თბილისი, 2013.
4. ს. ვარდოსანიძე, საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია XIX-XX სს., სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმინდესი და უნეტარესი ილია II, თბილისი, 2007.
5. მ. მაცაბერიძე, საქართველოს პოლიტიკური სისტემა, ეკლესია და სახელმწიფო (სალექციო კურსი), თბილისი, 2014.
6. ზ. რუხაძე, საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი, ბათუმი, 1999.
7. საქართველოს ეროვნული არქივი, საქართველოს უახლესი ისტორიის ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფ.1880, ანან. 1, საქ. 304.
8. საქართველოს 1995 წლის კონსტიტუცია, თბილისი, 1995.
9. საქართველოს კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ, 1876-III, 22. 10. 2009, თბილისი.

*Archimandrite Michael
(Zaza) Ejibishvili*

Doctoral Student of the Social Science Department of the Technical University of Georgia, Archimandrite of the Holy Monastery of Petraki, Church of Greece

Some Opinions Between the State of Georgia and the Georgian Apostolic Orthodox Church Related to the Constitutional Agreement

Summary

The Constitutional agreement or concordat which was made between the State of Georgia and the Georgian Orthodox Church on 14 October 2002, determines the country's dominant religious law status. In our opinion it partially represents its legal act and some of its articles are actually inactive. The presented concordat is not new in the world history of Church and it's a long time there are similar constitutional agreements between religious organizations and states.

We think that if we improve the concordat and it becomes fully operative, the Georgian Orthodox Church will become more powerful institute which itself will control the basic issues of its own that are not provided by the constitutional law.